

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Оториноларингології

ЗАТВЕРДЖУЮ  
Проректор з науково-педагогічної роботи

  
Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

01 вересня 2024 року



**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«ЗАПАЛЬНІ ТА НЕЗАПАЛЬНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ГОРТАНІ.  
СТЕНОЗИ ГОРТАНІ».**

**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)

**Галузь знань:** 22 «Охорона здоров'я»

**Спеціальність:** 222 «Медицина»

**Освітньо-професійна програма:** Медицина

2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 10 від 27 червня 2024 року).

Розробники:  
завідувач кафедри, д.мед.н., проф. Пухлік С.М.  
к.мед.н., доц. Тітаренко О.В.  
к.мед.н., ас. Доброїрава І.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри оториноларингології  
Протокол № 1 від 28.08.2024 р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ Сергій Пухлік

Погоджено із гарантом ОПП \_\_\_\_\_ Валерія МАРІЧЕРЕДА

Схвалено предметно-цикловою методичною комісією з хірургічних дисциплін ОНМедУ  
Протокол № 1 від 30.08.2024 р.

Голова предметно-циклової методичної комісії з хірургічних дисциплін ОНМедУ

\_\_\_\_\_ Василь Мищенко

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри \_\_\_\_\_  
Протокол № \_\_\_\_\_ від "\_\_\_\_" \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри \_\_\_\_\_  
Протокол № \_\_\_\_\_ від "\_\_\_\_" \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

## 1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість:	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	<i>Денна форма навчання</i> <i>Вибіркова дисципліна</i>
Кредитів: 3		<i>Рік підготовки: 5</i>
Годин: 90	Спеціальність 222 «Медицина»	<i>Семестри IX - X</i> <i>Лекції (0 год.)</i>
Змістових модулів: 1	Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Семінарські (0 год.)</i> <i>Практичні (30 год.)</i> <i>Лабораторні (0 год.)</i> <i>Самостійна робота (60 год.)</i> <i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i> <i>Форма підсумкового контролю – залік</i>

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

**Мета:** Опанування здобувачем вищої освіти знань і формування елементів професійних компетентностей в галузі сучасних методів дослідження гортані та удосконалення навичок та компетентностей, набутих при вивченні попередніх дисциплін.

### Завдання:

1. Формування вмінь та навичок: з диференційної діагностики, найбільш поширених порушень гортані.
2. Удосконалення навичок обґрунтування клінічного діагнозу, складання плану лабораторних та інструментальних досліджень,
3. Опанування вмінням визначати тактику невідкладної допомоги, лікування та реабілітації найбільш поширених захворювань гортані.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

**Інтегральна компетентність** (рівень 7) за вимогами НРК. Здатність розв'язувати типові та складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини.

Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

### Загальні компетентності за вимогами НРК

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК4. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності
- ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення
- ЗК7. Здатність працювати в команді
- ЗК10. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології

### Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

- СК1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані
- СК2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів
- СК3. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання
- СК4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань
- СК5. Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань
- СК6. Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань
- СК7. Здатність до діагностування невідкладних станів
- СК8. Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної

допомоги

СК9. Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів

СК11. Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності, включаючи систему раннього втручання

СК17. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції

СК25. Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів

СК26. Здатність визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду

СК27. Здатність до вміння діагностувати та визначати тактику ведення хворих на позалегеневі й поширені форми туберкульозу, у т.ч. ко-інфекцію ТБ/ВІЛ з хіміорезистентним перебігом

### **Програмні результати навчання**

ПРН1. Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.

ПРН2. Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.

ПРН3. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем, включаючи систему раннього втручання.

ПРН4. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за списком 2).

ПРН5. Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.

ПРН6. Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).

ПРН7. Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН8. Визначити головний клінічний синдром або симптом, яким обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.

ПРН9. Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями (за списком 2), враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміти обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.

ПРН10. Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН14. Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.

ПРН17. Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

ПРН18. Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів.

ПРН21. Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН32. Вміння діагностувати та визначати тактику ведення хворих на позалегеневі й поширені форми туберкульозу, у т.ч. ко- інфекцію ТБ/ВІЛ з хіміорезистентним перебігом.

**У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:**

**Знати:** Клінічну анатомію гортані, етіологію, клініку найбільш поширених захворювань гортані, сучасні методи діагностики розладів голосоутворення, основивідновленн голосу.

**Вміти:**

- Спілкуватися із пацієнтами, збирати скарги, анамнез життя та захворювання.
- Оцінювати стан ЛОР органів у нормі та при різноманітних видах патології.
- Проводити клінічне обстеження ЛОР хворих за стандартними методиками.
- Проводити диференційну діагностику та обґрунтовувати клінічний діагноз.
- Визначати характер та принципи надання допомоги хворим на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
- Вести медичну документацію при захворюваннях гортані.

### 3. Зміст навчальної дисципліни

№	Тема заняття
1.	Анатомія, фізіологія гортані.
2.	Голос у житті людини. Фоніатрія.
3.	Функціональні захворювання гортані. Гіпотонусна дисфонія та фонастенія. Психогенна афонія. Гіпертонусна та спастична дисфонія. Мутаційна дисфонія.
4.	Професійні захворювання голосового апарату.
5.	Гострий ларингіт.
6.	Хронічний ларингіт.
7.	Специфічні ларингіти 1
8.	Специфічні ларингіти 2
9.	Парези та паралічі гортані. Класифікація, причини, діагностика, лікування
10.	Пухлиноподібні утворення гортані.
11.	Доброякісні пухлини гортані.
12.	Злоякісні пухлини гортані
13.	Травми, опіки гортані.
14.	Гострі та хронічні стенози гортані
15.	Реабілітація хворих після хірургічного лікування з приводу рака гортані (після екстирпації та резекції готрані).

**Залік.** Оцінюється за двобальною шкалою: оцінка «зараховано» виставляється здобувачу вищої освіти, який виконав навчальний план дисципліни, не має академічної заборгованості; рівень компетентності — високий (творчий); оцінка «не зараховано» виставляється здобувачу вищої освіти, який не виконав навчальний план дисципліни, має академічну заборгованість (середній бал нижче 3,0 та/або пропуски занять); рівень компетентності — низький (рецептивно-продуктивний).

#### 4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекції	семінари	практичні	лабораторні	СРЗ
Тема 1. Анатомія, фізіологія гортані..	6	0	0	2	0	4
Тема 2. Голос у житті людини. Фоніатрія.	6	0	0	2	0	4
Тема 3. Функціональні захворювання гортані. Гіпотонусна дисфонія та фонастенія. Психогенна афонія. Гіпертонусна та спастична дисфонія. Мутаційна дисфонія.	6	0	0	2	0	4
Тема 4. Професійні захворювання голосового апарату.	6	0	0	2	0	4
Тема 5. Гострий ларингіт.	6	0	0	2	0	4
Тема 6 Хронічний ларингіт.	6	0	0	2	0	4
Специфічні ларингіти 1	6	0	0	2	0	4
Тема 8. Специфічні ларингіти 2	6	0	0	2	0	4
Тема. 9. Парези та паралічі гортані. Класифікація, причини, діагностика, лікування	6	0	0	2	0	4
Тема 10. Пухлиноподібні утворення гортані.	6	0	0	2	0	4
Тема 11. Доброякісні пухлини гортані.	6	0	0	2	0	4
Тема 12. Злоякісні пухлини гортані	6	0	0	2	0	4
Тема 13. Травми, опіки гортані.	6	0	0	2	0	4
Тема 14. Гострі та хронічні стенози гортані	6	0	0	2	0	4
Тема 15. Реабілітація хворих після хірургічного лікування з приводу рака гортані (після екстирпації та резекції гортані).	6	0	0	2	0	4
<b>Залік</b>	0	0	0	0	0	0
<i>Індивідуальні завдання</i>	0	0	0	0	0	0
<b>Усього годин</b>	6	0	0	30	0	60

#### 5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

**5.1. Теми лекційних занять**– лекційні заняття не передбачені.

**5.2. Теми семінарських занять**

Семінарські заняття не передбачені.

### 5.3. Теми практичних занять

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин
1	Тема 1. Анатомія, фізіологія гортані.	2
2	Тема 2. Голос у житті людини. Фоніатрія.	2
3	Тема 3. Функціональні захворювання гортані. Гіпотонусна дисфонія та фонастенія. Психогенна афонія. Гіпертонусна та спастична дисфонія. Мутаційна дисфонія.	2
4	Тема 4. Професійні захворювання голосового апарату.	2
5	Тема 5. Гострий ларингіт.	2
6	Тема 6. Хронічний ларингіт.	2
7	Тема 7. Специфічні ларингіти 1	2
8	Тема 8. Специфічні ларингіти 2	2
9	Тема 9. Парези та паралічі гортані. Класифікація, причини, діагностика, лікування	2
10	Тема 10. Пухлиноподібні утворення гортані.	2
11	Тема 11. Доброякісні пухлини гортані.	2
12	Тема 12. Злоякісні пухлини гортані	2
13	Тема 13. Травми, опіки гортані.	2
14	Тема 14. Гострі та хронічні стенози гортані	2
15	Тема 15. Реабілітація хворих після хірургічного лікування з приводу рака гортані (після екстирпації та резекції гортані).	2
	Залік	
	Всього	30

### 6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1.	Тема 1-15. Підготовка до практичних занять	4
	<b>Разом</b>	<b>60</b>

### 7. Методи навчання

**Практичні заняття:** бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок огляду пацієнта, відпрацювання навичок, інструктаж та відпрацювання навичок на симуляційних муляжах, тренувальні вправи з диференціальної діагностики найбільш поширених вад слуху.

**Самостійна робота:** самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, самостійне опанування алгоритмів спілкування з ЛОР хворими.

### 8. Форми контролю та методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

**Поточний контроль:** усне опитування, тестування, оцінювання активності на занятті.

**Підсумковий контроль:** Залік. Оцінюється за двобальною шкалою: оцінка «зараховано» виставляється здобувачу вищої освіти, який виконав навчальний план дисципліни, не має академічної заборгованості; рівень компетентності — високий (творчий); оцінка «не зараховано» виставляється здобувачу вищої освіти, який не виконав навчальний план дисципліни, має академічну заборгованість (середній бал нижче 3,0 та/або пропуски занять); рівень компетентності — низький (рецептивно-продуктивний).

**Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:**

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
  - методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і

може мати лише цілу величину(5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

### Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
«5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
«2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

Здобувач допускається до заліку за умови виконання вимог навчальної програми та в разі, якщо за поточну навчальну діяльність він отримав не менше 3,00 балів.

#### 9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінка за дисципліну складається на 50% з оцінки за поточну.

Середній бал за дисципліну переводиться у національну оцінку та конвертується у бали за багатобальною шкалою (200-бальною шкалою).

Конвертація традиційної оцінки в 200-бальну виконується інформаційно-технічний відділ Університету програмою «Контингент» за формулою:

**Середній бал успішності (поточної успішності з дисципліни) x 40**

#### Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну

Національна оцінка за дисципліну	Сума балів за дисципліну
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

За рейтинговою шкалою ECTS оцінюються досягнення здобувачами вищої освіти з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів, шляхом ранжування, а саме:

#### Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

#### 10. Методичне забезпечення

- Робоча програма вибіркової дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до практичних занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні клінічні завдання

### **Навчально-методична література:**

Brad A.Stach, Virginia Ramachandran. ClinicalAudiology: AnIntroduction: Plural Publishing, 3rd Edition. 2021. Pp. 1-645.

### **11. Питання для підготовки до підсумкового контролю**

1. Клінічна анатомія гортані. Особливості у дітей..
2. Клінічна анатомія хрящів гортані.
3. Клінічна анатомія м'язів гортані.
4. Клінічна анатомія суглобів та зв'язок гортані.
5. Клінічна анатомія порожнини гортані.
6. Фізіологія гортані.
7. Функції гортані.
8. Механізми голосоутворення.
9. Теорії голосоутворення.
10. Виникнення звуків, їх основні характеристики.
11. Що таке фоніатрія.
12. Класифікація порушень голосу.
13. Методи дослідження гортані.
14. Причини розладів голосу.
15. Методи дослідження голосу.
16. Функціональні порушення голосу.
17. Афонія.
18. Дисфонія гіпотонусна.
19. Дисфонія гіпертонусна.
20. Спастична дисфонія.
21. Мутаційна дисфонія.
22. Гострий ларингіт, різновиди.
23. Хронічний ларингіт, класифікація.
24. Види очагової форми хронічного ларингіту.
25. Що відноситься до специфічних захворювань гортані.
26. Види парезів та паралічей гортані
27. Пухлиноподібні захворювання гортані.
28. Доброякісні пухлини гортані
29. Злоякісні пухлини гортані
30. Лікування доброякісних пухлин гортані
31. Лікування злоякісних пухлин гортані
32. Стенози гортані.

### **12. Рекомендована література**

#### **Основна:**

1. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Гавриленко Ю.В., [та ін.] Гострі неспецифічні хвороби гортані. /Монографія / – Вінниця - 2021. – 236 с.
2. Попович В.І. Сучасні стандарти лікування гострих запальних захворювань ЛОР - органів (Рекомендації). – Київ, 2019. – 80 с.
3. Бабінець Л.С, Бездітко П.А., Пухлік С.М. та ін Сімейна медицина: у 3 кн.: підручник. Кн.3. Спеціальна частина. Поліпрофільність загальної лікарської практики. – к., 2017. – 680 с.
4. Заболотний Д.І., Мітін Ю.В., Безшапочний С.Б., Дієва Ю.В. Оториноларингологія. – К.: ВСВ «Медицина», 2020. – 467 с.
5. Євчев Ф.Д., Пухлік С.М., Титаренко О.В., Євчева А.Ф., Гаєвський В.В. Сучасна невідкладна допомога хворим із гострими та хронічними захворюваннями ЛОР-органів та при їх ускладненнях: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів, лікарів-оториноларингологів та сімейних лікарів. – Одеса: Олді+, 2023. – 272с.

#### **Додаткова:**



1. R.Corbridge, N.Steventon. Oxford Handbook of ENT and Head and Neck Surgery//Paperback, 2020. - 496 p.
2. Y.Mitin, Y.Deyeva, Y.Gomza, V. Didkovskiy etc. Otorhinolaryngology// Medicine, 2018. – 264p.
3. R.Probst, G.Grevers, H.Iro. Basic Otorhinolaryngology. A Step-by-Step Learning Guide//Thieme, 2017. – 430p.
4. P.W.Flint, B.H.Haughey, V.J.Lund, K.T.Robbins, [J.R.Thomas](#), [M.M.Lesperance](#), [H.W.Francis](#). CummingsOtolaryngology: HeadandNeckSurgery, 3-Volume Set// Format Hardback, 2020. - 3568 p.
5. Z.Mu, [J.Fang](#). PracticalOtorhinolaryngology, HeadandNeckSurgery: DiagnosisandTreatment// Hardback, 2020. - 314 p.

### ***13.Інформаційні ресурси***

1. <http://moz.gov.ua>– Міністерство охорони здоров'я України
2. [www.ama-assn.org](http://www.ama-assn.org) – Американська медична асоціація / [AmericanMedicalAssociation](#)
3. [www.who.int](http://www.who.int) – Всесвітня організація охорони здоров'я
4. [www.dec.gov.ua/mtd/home/](http://www.dec.gov.ua/mtd/home/) - Державний експертний центр МОЗ України
5. <http://bma.org.uk>– Британська медична асоціація
6. [www.gmc-uk.org](http://www.gmc-uk.org)- *General Medical Council (GMC)*
7. [www.bundesaerztekammer.de](http://www.bundesaerztekammer.de) – Німецька медична асоціація